

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΕΤΟΣ 8ο | Άρ. Φύλλου 26/79 | ΠΟΣΕΙΔΕΩΝΟΣ-ΓΑΜΗΛΙΩΝΟΣ (ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ) 2003

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΣΟΚΡΑΤΗ

ANNA ΤΖΙΡΟΠΟΥΛΟΥ-ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ
ΑΔΩΝΙΣ Α. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

ΜΥΣΤΙΚΗ ΡΩΜΗ

ΥΠΟΓΕΙΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ
ΣΤΗΝ ΑΙΩΝΙΑ ΠΟΛΙ

Διαμαντῆς Κούτουλας

*«Οἱ Ἕλληνες Σαρακατσαναῖοι
εἶναι ἡ ἀρχαιότερη πληθυσμιακή
μονάδα στήν Εὐρώπη»*

Ο Ἀνθρωπολόγος

Δρ Ἄρης Πουλιανός

μιλάει στόν Ἀλ. Χ. Μήτσιου

ΕΝΘΕΤΟΝ ΔΩΡΟΝ

ΤΟ «ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ 2004»

ΘΕΜΑ: ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

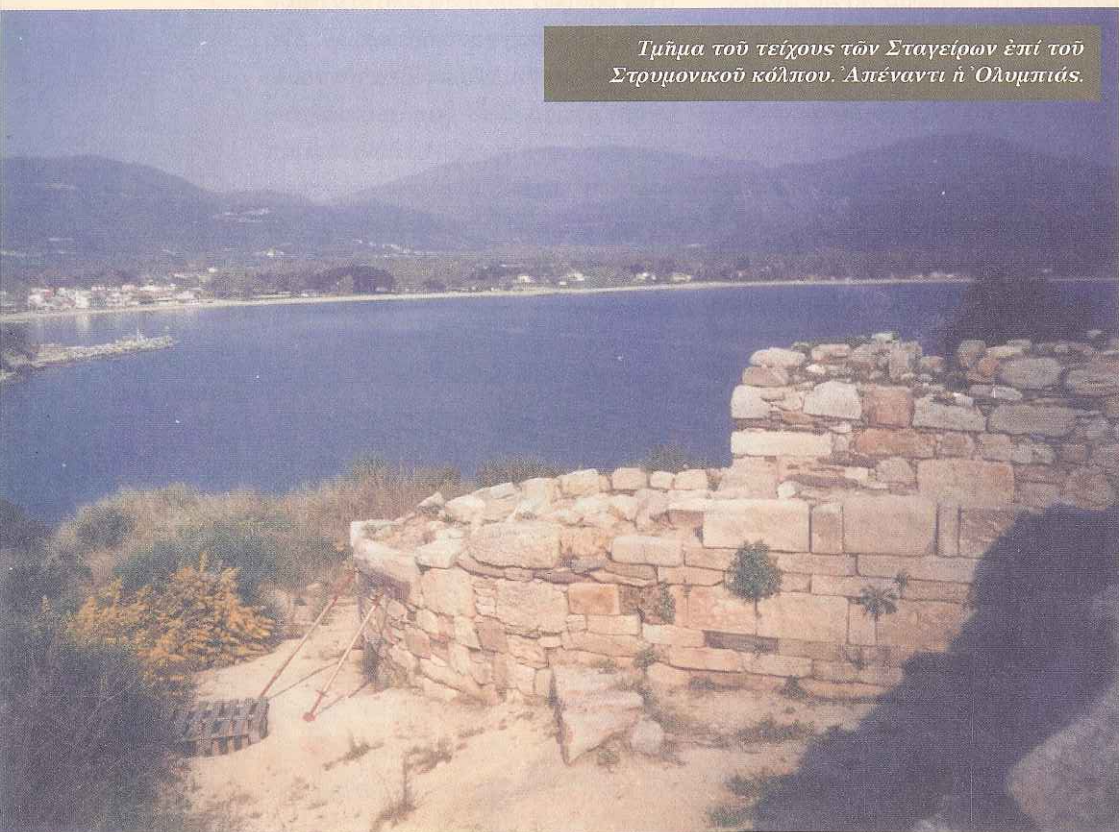

Ὁ ἀρχαιολογικός χῶρος τῶν Σταγείρων

(Ἀπόσπασμα ἀπό τό μυθιστόρημα «Τό Σταυροδρόμι»)

(Βασίλης Σεβδαλῆς)

*Τμήμα τοῦ τείχους τῶν Σταγείρων ἐπὶ τοῦ
Στρυμονικοῦ κόλπου. Ἀπέναντι ἡ Ὀλυμπία.*

(...)

“Ένα μεσημέρι, μέ ἄρκετό ἥλιο, καθώς προχωροῦσα ἀνέμελῃ στήν παρاليا τοῦ χωριοῦ, συνάντησα τόν ἀρχαιολόγο πού ἔκανε τίς ἀνασκαφές στήν ἀρχαία πόλη τῶν Σταγείρων, τήν στιγμή πού ἔμπαινε στό ὑπηρεσιακό του τζίπ.

–Πότε θά μοῦ δείξετε τά ἀρχαιολογικά εὐρήματα;

–“Οποτε θέλεις, Καρόλα.

–Πᾶμε τώρα!

–Έμπρός, ἀνέβα γρήγορα.

“Ο ἀρχαιολογικός χώρος, μία καταπράσινη χερσόνησος λίγο ἔξω ἀπό τήν κοινότητα τῆς Ὀλυμπιάδας στήν Χαλκιδική, ἔμοιαζε σάν μία τεράστια χελώνα, πού ἔβγαλε ἀπό τό καύκαλό της κεφάλι καί πόδια γιά νά κολυμπήσει στή θάλασσα. Στήν ἀνατολική της μεριά ὑπῆρχαν δύο καλοκρυμμένοι κόλποι μέ χρυσαφένια ἀμμουδιά καί στήν βόρεια της ἕνας ἄλλος, πού ἀνοιγόταν στό πέλαγος.

Καθώς ὁδηγοῦσε πρὸς τόν λόφο, ἐκεῖνος μέ κατατόπιζε:

–“Η πόλη τῶν Σταγείρων, Καρόλα, ἱδρύθηκε τό 655 π.Χ. ἀπό Ἴωνες ἀποίκους τῆς Ἀνδρου. Ἐπέζησε τῶν περσικῶν πολέμων, ἀλλά πολιορκήθηκε τό 349 π.Χ. ἀπό τόν Φίλιππο, τόν βασιλιά τῆς Μακεδονίας, ὁ ὁποῖος καί τήν κατάστρεψε ὁλοσχερῶς γιά νά τήν ἐπανιδρύσει, ὁμως, λίγα χρόνια ἀργότερα ὁ ἴδιος πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀριστοτέλη. Ὁ Ἀριστοτέλης γεννήθηκε στά Στάγειρα

τό 384 π.Χ. Πατέρας του ἦταν ὁ Νικόμαχος, γιατρός τοῦ βασιλιᾶ Ἀμύντα τοῦ Β΄ καί μητέρα του ἡ Φαιστις ἡ Ἡφαιστιάς. Οἱ γονεῖς του πέθαναν πολύ νωρίς καί τή φροντίδα του ἀνέλαβε ἕνας συγγενής του, πρόξενος ἀπό τόν Ἀταρνέα, μιά πόλη τῆς Μυσίας. Σέ ἡλικία δεκαοκτώ ἐτῶν κατέβηκε στήν Ἀθήνα, ὅπου φοίτησε γιά εἴκοσι ὁλόκληρα χρόνια στήν Πλατωνική Ἀκαδημία. Περιπλανήθηκε μερικά χρόνια στόν Ἀταρνέα καί τή Λέσβο, ἀπ' ὅπου τόν κάλεσε ὁ Φίλιππος γιά νά γίνῃ δάσκαλος τοῦ γιοῦ του Ἀλεξάνδρου. Ξαναγύρισε σ' αὐτόν ἐδῶ τόν ὠραῖο τόπο καί παντρεύτηκε τή συμπατριώτισσά του Θεοφιλύδα. Ὑστερα ἀπό μιά πενταετία ἐπέστρεψε στήν Ἀθήνα καί ἱδρυσε τό Λύκειο. Ἐμεινε μέχρι καί τό θάνατο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὁπότε ἡ ἐκεῖ παραμονή του κατέστη ἐπικίνδυνος. Κατηγορήθηκε ἀπό τοὺς ἐχθροὺς του ἐπὶ ἀσεβείᾳ καί κατέφυγε στή Χαλκίδα, ὅπου εἶχε κληρονομήσει ἕνα κτῆμα ἀπὸ τή μάνα του καί ἐκεῖ τόν βρῆκε ὁ θάνατος τό 322 π.Χ. Ἐνα χρόνο ἀργότερα, οἱ συμπατριῶτες του Σταγειρίτες μετέφεραν καί ἔθαψαν τά ὀστέα του μέσα στήν πόλη. Ἐγινε μεγαλοπρεπὴς τελετή, κτίστηκε μέγας βωμός στόν τάφο τοῦ φιλοσόφου καί καθιερώθηκε πρὸς τιμὴν του ἐτήσια γιορτή, τά Ἀριστοτέλεια. Κι ὅπως καταλαβαίνεις, Καρόλα, ἕνας ἀπὸ τοὺς κρυφοὺς πόθους μου εἶναι νά ἀνακαλύψω αὐτόν τόν τάφο.

Περάσαμε τήν είσοδο καί ἄρχισε ἡ περιήγηση. Μοῦ ἔδειξε πρῶτα τόν ἰσχυρό περίβολο, δύο περίπου χιλιόμετρα. Ἀποτελεῖ τήν πρῶμη κλασική ὁχύρωσή της. Ἐνα ἔργο θαυμάσιας ἀρχιτεκτονικῆς, πού χρονολογεῖται γύρω στό 500 π.Χ. Τό τείχος, πάχους δύο μέτρων, ἔχει σέ μερικά σημεῖα ὕψος μέχρι καί τέσσερα μέτρα καί διατηρεῖται σέ ἐξαιρετική κατάσταση. Εἶναι κατασκευασμένο μέ πωρολίθους, ἀσβεστολίθους καί μαρμαρολίθους, κατά διάφορα συστήματα δόμησης, μέ κυριώτερο τό λεγόμενο «αἰγυπτιάζον», πού χρησιμοποιεῖ πλακοειδῆ βύσματα σέ ἐπάλληλες στρώσεις.

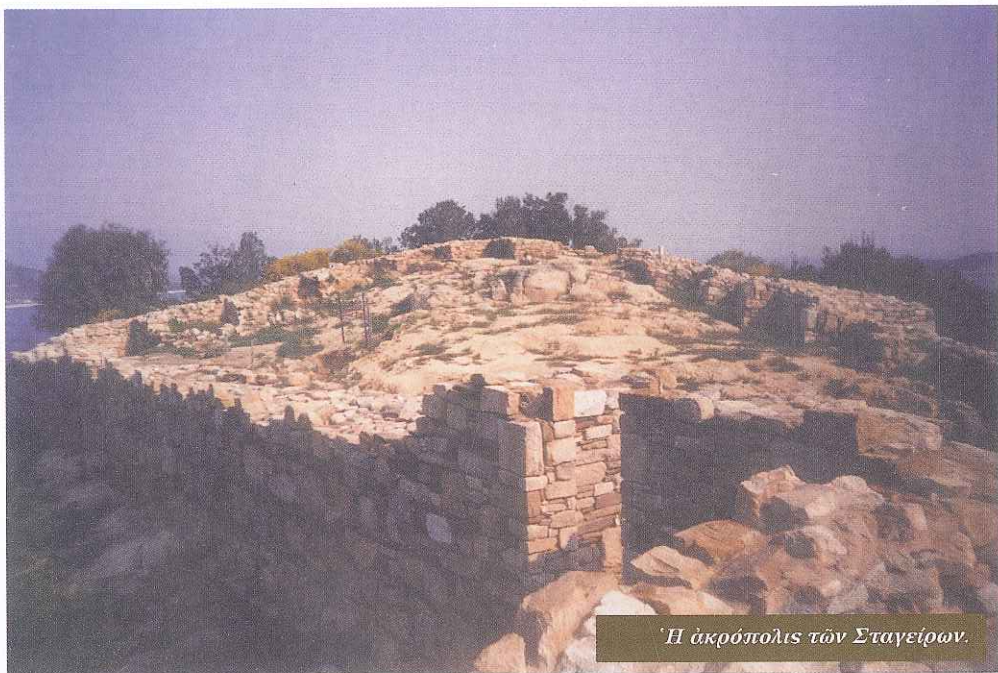
Ὑστερα ἀνεβήκαμε στήν Ἀκρόπολη. Ἐνα μεγάλο ὁχυρωματικό

ἔργο στήν κορυφή τοῦ νότιου λόφου, σέ σχῆμα περίπου ὀρθογωνίου τριγώνου. Δεσπόζει στήν περιοχή.

—Μέσα στήν Ἀκρόπολη, Καρόλα, ἀποκαλύφθηκαν μέχρι τώρα τμήματα στρατιωτικῶν ἐγκαταστάσεων καί μιᾶ μεγάλη κυκλική δεξαμενή νεροῦ βάθους τεσσάρων μέτρων, μοῦ εἶπε ὁ ἀρχαιολόγος.

Στή συνέχεια κατηφορίσαμε, ἀκολουθώντας τό ἄνετο μονοπάτι πλάι στήν ἀνατολική πλευρά τοῦ τείχους, καί φτάσαμε στήν ἀρχή τοῦ βόρειου λόφου, στό κέντρο τῆς ἀρχαίας πόλης. Ἀντικρύσαμε ἕνα θαυμάσιο ὀρθογώνιο καί ἐπίμηκες ἔργο τέχνης πού τά μάρμαρά του ἄστραπταν στό φῶς τοῦ ἡλίου.

—Αὐτό εἶναι ἡ στοά τῶν κλασικῶν

Ἡ ἀκρόπολις τῶν Σταγείρων.

Ἡ στοά τῶν κλασικῶν χρόνων μετά τὴν ἀναστῆλωσί της.

χρόνων, μοῦ ἐξήγησε πάλι. Τό πλέον σημαντικό κτίσμα πού συγκέντρωνε τοὺς Σταγειριῖτες γιά δημόσιες συζητήσεις. Ἐχει διαστάσεις 6 ἐπὶ 26 μέτρα καί εἶναι κτισμένη μέ μαρμάρινους κυρίως γωνιολίθους. Ἡ πρόσβαση στό ἐσωτερικό της γινόταν ἀπό αὐτή τήν κλίμακα, ἀριστερά στήν πρόσοψή της. Γιά τήν στήριξη τῆς στέγης ὑπῆρχε ἐσωτερική κιοανοστοιχία, μέ ὀκτώ κίονες, ἀπό τοὺς ὁποίους διατηρήθηκαν μόνον οἱ μαρμάρινες βάσεις τους.

Πήραμε μετά τόν ὑπέροχο λιθόστρωτο δρόμο δεξιά τῆς στοᾶς καί περπατήσαμε κατὰ μῆκος τῆς ἀγορᾶς, ἀπό τήν ὁποία διασώζονται τείχη καί μία ἐπιμελημένη πλακόστρωτη αὐλή.

Γιά νά πᾶμε στό ἄκρο τοῦ λόφου, ἔπρεπε νά σκαρφαλώσουμε σέ ἕνα

δύσκολο μονοπάτι, πού περνοῦσε ἀπό τείχη νεώτερης ἐποχῆς. Ὁ ὁδηγός μου μέ ἐνημέρωνε:

—Τό τεῖχος αὐτό, Καρόλα, χτισμένο ἀκανόνιστα μέ μικρές πέτρες καί ἀσβεστοκονίαμα, φράσσει τόν βόρειο λόφο ἀπό θάλασσα σέ θάλασσα. Εἶναι μιά εὐθεῖα μήκους διακοσίων πενήντα περίπου μέτρων, πάχους ἑνός μέτρου καί ὕψους μέχρι τρισήμισυ μέτρα. Ἀνάγεται στοὺς μεσοβυζαντινούς χρόνους, 10ος μέ 11ο αἰ., καί σχετίζεται μέ τήν ἐγκατάσταση ἑνός βυζαντινοῦ ὄχυροῦ στήν κορυφή τοῦ λόφου.

Χρειάστηκε ἀρκετό περπάτημα γιά νά φθάσουμε στό βορειοανατολικό ἄκρο. Ἀκριβῶς πάνω ἀπό τόν ἀπότομο βράχο βρῖσκονταν τὰ ἀπομεινάρια τοῦ ἀρχαίου ναοῦ. Στάθηκε καί στιγμὴ νά ρουφήξω τὰ μύρα τῆς

ΤΟ ΒΗΜΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ
ΚΡΗΤΩΝ
ΚΑΙ ΟΧΙ ΜΟΝΟ!

ΚΑΘΕ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΣΤΑ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ

θάλασσας καί νά ἀπολαύσω τήν θέα. Μπροστά μου ὁ καταγάλανος κόλπος τοῦ Στρυμόνα, οἱ ἀτέλειωτες χρυσαφένιες ἀμμουδιές τῆς μακεδονικῆς γῆς καί τό ἱερό βουνό τοῦ Ὁρφέα, τό Παγγαῖον.

- Αὐτό ἐδῶ, Καρόλα, ἦταν ἕνα μικρό ἱερό τοῦ βου αἰῶνα π.Χ. ἀφιερωμένο σέ γυναικεία θεότητα. Ἀποτελεῖται ἀπό δύο τετράπλευρους χώρους, δεξιά καί ἀριστερά ἀντίστοιχα ἐνός λιθόστρωτου. Σημαντικώτερος εἶναι ὁ μεγαλύτερος χώρος τοῦ ἱεροῦ, στόν ὁποῖο ὑπάρχουν ἕνας πρωτόγονος βωμός καί μία τετράγωνη ἐσχάρα θυσιῶν.

Κάτω ἀπό τόν καυτερό ἥλιο ἡ περιήγηση ἦταν ἀρκετά κουραστική, ὅποτε κατεβήκαμε στόν μεγάλο κόλπο, νά βρέξουμε τά πόδια μας στή θάλασσα καί νά δροσιστοῦμε. Καθίσαμε μετά στή κάτασπρη ἄμμο. Τόν ρώτησα:

-Αὐτά εἶναι ὅλα τά ἀρχαιολογικά εὐρήματα τῆς περιοχῆς;

-Ὁχι βέβαια. Ὁ τόπος εἶναι διάσπαρτος ἀπό ἀρχαῖα. Σημαντικά ἀπό αὐτά βρίσκονται στό σημεῖο πού θά κτιστεῖ τό ἐργοστάσιο χρυσοῦ.

Μέ κατέλαβε ἀγωνία.

-Κάνατε μέχρι τώρα ἀνασκαφές ἐκεῖ;

-Ὁχι.

-Πότε θά κάνετε;

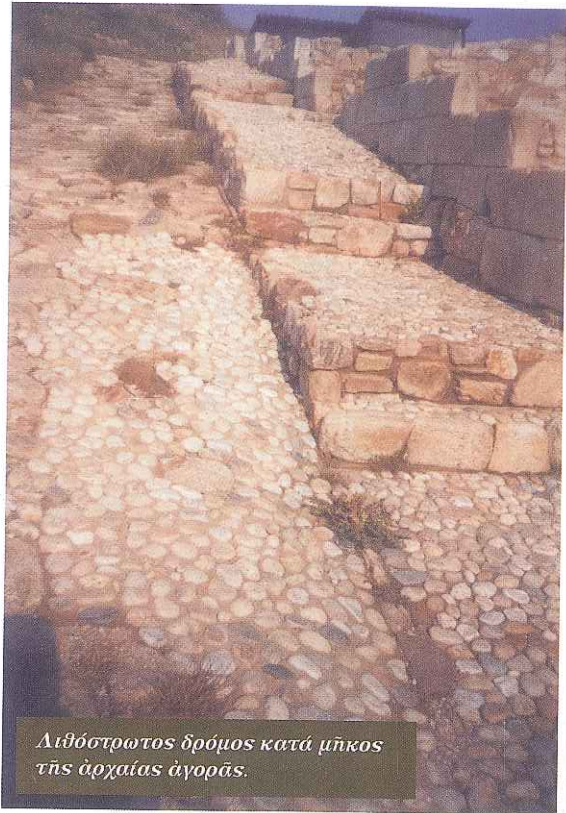
-Δυστυχῶς ποτέ! Διότι τά λύματα τοῦ ἐργοστασίου θά καλύψουν ὅλον τόν χώρο.

Μοῦ φάνηκε πολύ ἄνοστο καί πο-

λύ ἄκαιρο ἀστεῖο. Τόν κοίταξα αὐστηρά. Ὅμως ἐκεῖνος τό ἐννοοῦσε.

-Εἴστε ἐναντίον τῆς ἀνάπτυξης;

-Καθόλου, Καρόλα. Πρέπει ὅμως νά ἐξετάσουμε τί εἶδους ἀνάπτυξη θέλουμε. Ἡ πολυεθνική πού χτίζει τό ἐργοστάσιο μᾶς ὑπόσχεται μία ἀνάπτυξη εἴκοσι ἐτῶν, ἀλλά θά ἀφήσει πίσω της διακόσια ἐβδομήντα ἑκατομμύρια τόννους τοξικά ἀπόβλητα, πού θά καλύψουν χιλιάδες στρέμματα, κοιλάδες καί δάση. Μία ὁλόκληρη περιοχή θά γίνει τοξικό τέλμα. Γιά νά μή ἀναφερθῶ στίς οἰκολογικές καταστροφές πού μπορεῖ νά προκαλέσει ἕνα ἀτύχημα.

Λιθόστρωτος δρόμος κατά μήκος τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς.

“Ένα από αυτά τὰ ἀτυχήματα, πού οἱ ἐμπεριστατωμένες μελέτες τῶν ἐταιρειῶν χρυσοῦ ἀποκλείουν, καί πού κατά παράξενο τρόπο συμβαίνουν ξανά καί ξανά.

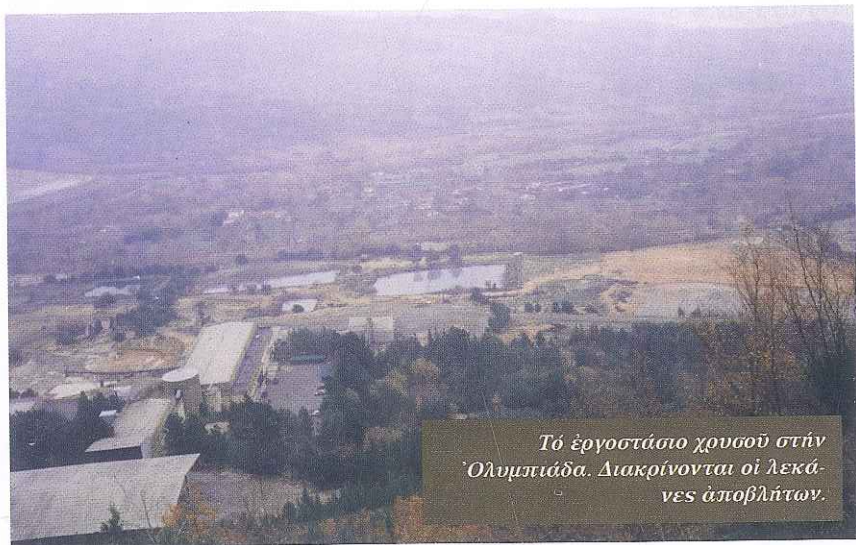
Διαισθητικά ἀντιλαμβανόμουν ὅτι τό δίκαιο εἶναι μέ τό μέρος του, ἀλλά ἤθελα νά ψάξω κι ἄλλο τήν ἀλήθεια:

—Πέστε μου, σᾶς παρακαλῶ, πῶς θά ζήσει αὐτός ὁ τόπος χωρίς ἀνάπτυξη;

—Καρόλα, γνωρίζεις ὡς φιλόλογος, ὅτι ἡ ἐλληνική γλῶσσα ἀπό ἀρχαιοτάτων χρόνων ξέρεי τή λέξη προκοπή. Πού σημαίνει ζῶ εὐτυχισμένος μέ τόν ἑαυτό μου, τήν οἰκογένειά μου, τόν κόσμο γύρω μου. Πρᾶγμα πού ἐπιτυγχάνεται, ὅταν ἄνθρωπος καί φύση βρίσκονται σέ ἀρμονική σχέση. Ἐμεῖς αὐτοῦ τοῦ εἶδους τήν ἀνάπτυξη θέλουμε.

—Καί πῶς ἐπιτυγχάνεται αὕτη;

—Πρῶτα-πρῶτα μέ τόν θαλάσσιο τουρισμό. Ἔχουμε ὑπέροχες παραλίες. Τίς βλέπεις! Ὅσο φτάνει τό μάτι σου πρὸς τὰ ἀριστερά καί ὅσο φτάνει τό μάτι σου πρὸς τὰ δεξιά ὑπάρχουν κόλποι μέ χρυσαφένιες ἀμμουδιές. Περιθώρια ἀξιοποίησης ἀπύθμενα, ὑπὸ τόν ὅρον ὅτι παραμένουν καθαρές καί δέ θά μολυνθοῦν. Καί ἔχουμε καί τόν πολιτισμικό τουρισμό. Ὅλη ἡ περιοχή, ἀπό τότε πού ὁ Ὀρφείας ζοῦσε στό Παγγαῖο ὄρος, γύρω στά 9.000 χρόνια π.Χ., μέχρι καί τούς τελευταίους χρόνους βρίθεται ἐνδόξων πόλεων καί ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν, πού περιέγραψαν πλεῖστοι ὅσοι ἱστορικοί. Μέχρι τώρα ἀνακαλύψαμε ἐλάχιστα. Ἀποτελοῦν ὅμως ἕνα κομμάτι τῆς ἱστορίας μας καί τῆς ἱστορίας τῆς μεγάλης μας εὐρωπαϊκῆς οἰκογένειας. Μποροῦμε θαυμάσια νά ἀπασχολοῦμε τούς ἀνθρώπους μας καί νά φέρομε στό

*Τό ἐργοστάσιο χρυσοῦ στήν Ὀλυμπιάδα. Διακρίνονται οἱ λεκά-
νες ἀποβλήτων.*

*Ὁ βόρειος λόφος τῶν Σταγείρων
μέ τὴν πρώιμη κλασικὴ
ὀχύρωσι.*

φῶς τὰ ἀρχαιολογικά αὐτά εὐρήματα. Καί πολλές Καρόλες ἀπ' ὅλο τὸν κόσμο θά ῥχονται ἐδῶ νά τὰ θαυμάζουν. Τέλος, μὴν ξεχνᾷς ὅτι ὁ τόπος εἶναι πάμπλουτος. Ἔχει δάση, γόνιμα ἐδάφη καὶ βεβαίως καὶ τὴ θάλασσα ποὺ δέ δροσιζεῖ μόνο τὸν τουρίστα, ἀλλὰ ἔχει καὶ πλοῦσια ἀλιεύματα. Αὐτὴ ἡ ἀνάπτυξη εἶναι προκοπὴ καὶ δέν κρατάει δέκα, δεκαπέντε χρόνια, ἀλλὰ δεκαπέντε αἰῶνες καὶ βάλε. Καὶ προπαντός ὠφελεῖ τὸν τόπο. Ἐνῶ ἡ ἀνάπτυξη, ποὺ μᾶς προσφέρει τὸ ἐργοστάσιο χρυσοῦ, ὠφελεῖ τοὺς μετόχους τῆς ἐταιρείας, πέρα ἐκεῖ στὴν Ἀμερικὴ. Οἱ μέτοχοι τῆς πολυεθνικῆς θά ἔχουν τὰ κέρδη, καὶ ἐμεῖς τὰ λύματα.

Αὐτὴ ἦταν ἡ χαριστικὴ βολή. Μὲ τὰ λίγα λόγια τοῦ ἔπιασα τὸ νόημα τῆς ὑπόθεσης. Καί μοῦ ἦταν πολὺ ὀδυνηρό.

Ὕστερα μὲ ἀποχαιρέτησε ὁ ἀρχαιολόγος. Ἐγὼ πῆρα τὸν παραλιακὸ δρόμο κατὰ τὴν ἐπιστροφή. Περπατοῦσα στὴν ἀκρογιαλιά,

δροσιζόμουν ἀπὸ τὰ κύματα καὶ παρηγοριόμουν. Τί καλὸτύχα τ' ἀρχαῖα τοῦτα, ποὺ τ' ἀνθρώπου τὸ χέρι πάνω στὴ θάλασσα τὰ ἔχτισε. Δέν ὑπάρχει ἐδῶ βουνὸ νά ξεκοιλιάζουν. Τὴν τελευταία φλέβα μετάλλου ἀπὸ τὰ σωθικά του νά ἐξορύξουν. Πρώτη ὕλη γιὰ ὄπλα ποὺ ἀφανίζουν ζωές, ρυπαίνουν στεριές, μολύνουν ποτάμια, νεκρώνουν θάλασσες. Ἀλλὰ καὶ τ' ἄλλα, ποὺ τοῦ ἀρχαιολόγου ἡ σκαπάνη δέν τὰ ἀνακάλυψε ἀκόμα, καὶ καλὰ τὰ κρατᾷ ἡ γῆ στὴν ἀγκαλιά της. Ὁ φλοιὸς τῆς ἴσως τὰ προστατεύσει ἀπὸ τὴ μανία τῶν βιομηχανικῶν ἀποβλήτων, ποὺ σέ λίγο θά κατακλύσουν τὴν ἡσυχὴ λεκάνη τοῦ ὕπνου τους. Κάποιοι ἄνθρωποι, μίαν ἄλλην ἐποχὴ, μπορεῖ -ποῖός ξέρει;- νά τὰ θυμηθοῦν. Τὰ λύματα νά καθαρίσουν. Τὴ στοργικὴ γῆ ποὺ τὰ φυλάει νά παραμερίσουν. Καί στὸ φῶς τοῦ ἡλίου νά λάμπουν πλιότερο κι ἀπὸ τὴ μέρα ποὺ τοῦ τεχνίτη τὸ χέρι τὰ ἔπλασε...

